

Περὶ χειρογράφου Εὐαγγελίου Θεσσαλονίκης.

Τὸ χειρόγραφον, σπουδαῖον λόγῳ τῶν ἐν αὐτῷ φερομένων ἱστορικῶν ἐπισημειωμάτων, φυλάσσεται ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῷ κοινῶς ὀνομαζομένῳ 'Μεγάλῃ' ἢ 'Τρανή' (Παναγία). Ὁ ναὸς, κείμενος ἐν τῷ νοτιο-ανατολικῷ μέρει τῆς πόλεως, ἐν τῷ ἐσχάτῳ τοῦ Ἱπποδρομίου (κοινῶς, κατὰ παρετυμολογίαν, 'Προδρομῖ'), οὐ μακρὰν τοῦ παραλίου τείχους ἐφ' οὗ κατεδαφισθέντος πρὸ 23 ἐτῶν κατεσκευάσθη ἢ προκυμαία, κατ' ἐπιγραφὴν ὑπερθεῖν τῆς νοτίας θύρας „ἀποδομήθη — ἐκ βάρθρων“ καὶ „ἐγκαινιάσται — κατὰ τὸ ἔτος ρψκζ', 1727“ (οὐχὶ 1797, ὅπως λέγει ὁ μακαρίτης Μιχαὴλ Χατζῆ Ἰωάννου ἐν τῇ χρησίμῳ μὲν, ὡς πολλαχῶς ἐπανορθοῦση καὶ συμπληροῦση τὰ ὑπὸ Tafel καὶ M. Δήμιτσα δεδιδαγμένα, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὴν σφόδρα ἀτελεῖ καὶ ἔλλιπει καὶ κατὰ πολλὰ ἡμαρτημένη 'Ἀστυγραφία Θεσσαλονίκης' 1881, σελ. 81).

Πρὸς τὸν κοινὸν λόγον ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἔκειτο πάλαι μονὴ (εἶτα Σιναϊτικὸν μετόχιον) συμφωνοῦσιν ἄλλα τε τεκμήρια καὶ τάδε: α') ἔτει 1873 κατὰ τὸ ἐκεῖ τείχος κατεδαφιζόμενον εὐρέθη κολοσσιαῖον ἐνεπίγραφον μάρμαρον ἐνφοδομημένον ποτὲ ἐν ἀψίδι πύλης, κείμενον νῦν ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μουσεῖῳ τοῦ 'Τσιμιλλ Κιόσκ'· ἢ ἐπιγραφὴ, ἣς ἀντίγραφον ὀφείλω εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένου τῆς Γερμανίας J. Mordtmann, ἀναφέρει πλὴν ἄλλων: „τὴν μονὴν ταύτην τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου μετὰ καὶ τῶν μετοχίων αὐτῆς“ καὶ μνημονεύει: „Ἰωάννου μοναχοῦ — ΣΩΛΓ“, 1325· β') ὁ ναὸς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἐνορία ἐν Τουρκικοῖς ἐγγράφοις καλεῖται 'Κεμιλρ μαναστίρ' (ἱερὸν μοναστήριον) κοινῶς λέγεται 'Μεγάλη (Τρανή) Παναγία', ἑορταζομένης ἐκεῖ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ κατὰ διάκρισιν πρὸς τὴν 'Μικρὰν Παναγίαν' (ἢ 'Παναγοῦδαν'), ναὸν κείμενον ἐπὶ τῆς μεγάλης, δίχα τὴν πόλιν τεμνουσῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ οὐ μακρὰν τῆς ἀψίδος (κοινῶς 'Καμάρας' περὶ ἣς ἴδιον ἔργον ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις 1890 ὁ ἀτυχῆς K. Kinch), καὶ ἡγιασμένον ἐπὶ τῷ Γενεσίῳ· γ') ἐν ἐπισημειώματι τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου μνημονεύεται καὶ ἡ μονὴ αὕτη.

Τὸ ἄριστον διατετηρημένον μεμβράνινον χειρόγραφον, αἰῶνος ἰβ' φθίνοντος, περιέχει τὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀναγινωσκομένας περικοπὰς

τῶν Εὐαγγελίων τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν ('Τετραευάγγελον'), σύγκειται δὲ ἐκ 252 φύλλων ὕψους 033 καὶ πλάτους 025 τοῦ μέτρου· τὴν σειρὰν τῶν τευχῶν (foliorum), συγκειμένων ἐξ 8 φύλλων, ἐσημειώσατο ὁ ἀντιγραφεὺς ἐν ταῖς πρὸς τὰ δεξιὰ (ἐξωτερικαῖς) κάτω γωνίαις τοῦ περισελίδου (marginis) τοῦ πρώτου φύλλου ἐκάστου τεύχους δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν: ᾠ—λβ· μόνα τὰ τεύχη α', β', γ' καὶ λβ' ἔχουσιν, ἄνευ χάσματος τινος τοῦ κειμένου, φύλλα 6, 9, 7 καὶ 6. Τὰ τεύχη εἶναι συνδεδεμένα ἐν ξυλίνοις περιβλήμασιν (Holzschutzdeckel) ἐπικεκαλυμμένοις ἔσωθεν μὲν δι' ἐρυθροῦ δέρματος, ἐφ' οὗ φαίνονται οἱ τύποι τῶν ἡλῶν τῶν συνεχόντων τὸ πάλαι τὰς ἐκπεσούσας ἐπικοσμηματικὰς πλάκας ἀργύρου, ἔσωθεν δὲ δι' ἐπικεκολλημένων φύλλων ἄλλου μεμβρανίνου χειρογράφου περὶ ὧν ἄλλοτε ἔσται μοι ὁ λόγος· τὸ μέλαν δέσμα τὸ ἐπὶ τῆς ὀράσεως τοῦ βιβλίου προσεφηλωμένον εἶναι μεταγενέστερον. Ἡ μεμβράνα δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ ἐν πᾶσι τοῖς φύλλοις, ἀλλὰ πού μὲν παχέα καὶ τραχέα, πού δὲ λεπτοτέρα καὶ διαφανής.

Τὸ κείμενον εἶναι φιλοκάλως γεγραμμένον δι' εὐμεγέθων ζωηρῶν χαρακτήρων μικρογραμμάτου ρυθμοῦ ἐν ἐκάστη σελίδι κατὰ δύο στήλας ὕψους 024 καὶ πλάτους 008, ἐχούσας ἀνὰ 28 στίχους· τὸ πρῶτον (ἀρχικόν) γράμμα ἐκάστης περικοπῆς εἶναι δ' ἐρυθροῦ χρώματος κομφῶς γεγραμμένον μέγα κεφαλαῖον. Διὰ μέσον τῶν στίχων καὶ ἐν τοῖς ἄνωθεν περισελίδοις φέρονται ἐπιγραφαὶ δηλοῦσαι τὸν Εὐαγγελιστὴν, παρ' οὗ ἐκάστη περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη, τὸ κεφάλαιον καὶ τὴν ἐορτὴν ἢ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀναγινώσκειται (ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἄξιον μνεῖας νομίζω τὸ πανταχοῦ κείμενον „τῆς διακινησίμου“ ἀντὶ τοῦ „τῆς Δικαιωσίμου“). Ἐπερθεὺς τῶν στίχων παραγεγραμμένα εἶναι ἐρυθρὰ καὶ τὰ ἀπαγγελτικὰ (φωνητικὰ) σημεῖα. Λέξεις ἐνιαχοῦ τοῦ κειμένου παραλελειμμένα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως προσετέθησαν εἴτα ἐν τοῖς περισελίδοις ὑπ' αὐτοῦ δηλώσαντος τὴν οἰκίαν θέσιν αὐτῶν διὰ διαφόρων σημείων. Σφάλματα περὶ τὴν ὀρθογραφίαν ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγα.

Ἐν τῇ α' σελίδι τοῦ φύλλου 1 φέρεται μεταγενέστερον σημεῖωμα περὶ οὗ κατόπιν ἔσται μοι ὁ λόγος· ἐν δὲ τῇ β' σελ. εἰκόνισται ἐπὶ θρόνου καθήμενος, τὰς χεῖρας ἔχων ἐπὶ τῶν μηρῶν

Ὁ Ἄ ἸΩ ΘΘΕΟΛΟΓΟΣ

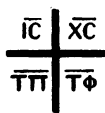
πρὸ ὑψηλῆς τετραγώνου τραπέζης ἐφ' ἧς κεῖται ἐπίμηκες τετράπλευρον μελανοδοχεῖον καὶ κοχλιοειδῆς κιονίσκος βαστάζων ἀνεργμμένον βιβλίον· ἐν τῷ βιβλίῳ κατὰ δύο στήλας γεγραμμένα εἶναι (ἐπὶ ἄλλων ἐσβεσμένων): ΕΝΑΡ|ΧΗΝ|ΟΛΟΓΟΣ|ΚΕΟΛΟ|ΓΟCΗΝ|ΠΡΟC|ΤΟΝ|ΘΕΟΝ (α' 1). Ὅτι ἡ πολύχρωμος εἰκὼν (ἐφθαρμμένη ἐνιαχοῦ) εἶναι μεταγενεστέρα (τοῦ ἰε' αἰῶνος) μαρτυρεῖ καὶ ὁ ρυθμὸς τῶν γραμμάτων καὶ ἡ

εὐτέλεια τῆς τέχνης καὶ τὸ κάτωθεν ἐν μείζοσι γράμμασι φερόμενον ὀποσημείωμα:

† μνήσθητι κέ' τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου | χριστοφόρου ἱεροῦ^{χ'} τοῦ σερβόπουλου: | τοῦ ἀνακαινίσαντος τὴν ἱερὰν βίβλον | ταύτην: —

Ὁ ἀνακαινιστὴς ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Συροπούλων ἐξ ἧς παρὰ τῷ Gardthausen (Gr. Palaeogr. σελ. 319) εὐρίσκει τὸν Δημήτριον (Σγουρόπουλον, ἀλλ' ἐν σελ. 339 Συρόπουλον) ἀντιγραφέα κατὰ τὰ ἔτη 1443—1445 καὶ ἐν σελ. 338 τὸν Σίλβεστρον (1445—1447). Εἰς τὸν Χριστόφορον ὀφείλονται ἴσως καὶ προσθήκαι τινες ἐν τοῖς περισελίδοις. (ἡ α' ἔω β' etc.).

Ἀρχὴ τοῦ κειμένου γίνεται ἐν φ. 2^α διὰ τοῦ σταυροῦ

(= Ἰησοῦς Χριστὸς τῶν πιστῶν τὸ φῶς) γεγραμμένον ἐπὶ μεγάλου κοσμηματικοῦ σχήματος, ὁμοίου τῷ Π γράμματι, οὗ τὸ ἔνδον πεπληρωμένον εἶναι δι' ἐρυθρῶν κεφαλαίων: † τῇ ἀγία καὶ μεγάλη κυριακῇ τοῦ | πάσχα: εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ ἰωάννην: “ ὑπὸ ἐπιγραφῇ ἰδία

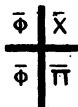
(... Κεφάλαιον Ἀ·†) ἄρχεται τό: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος etc. — διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο“ (α' 18). Τελευταία περικοπή φ. 29^β—30^β: Κεφάλαιον πα' τῇ ἀγία Ν (= Πεντηκοστῇ), τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ — ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς †“ (ζ' 37—η' 13).

Ἐν φ. 30^β, μετὰ τοὺς ἐν τῇ α' στήλῃ τέσσαρας τελευταίους στίχους τῆς εἰρημῆνης περικοπῆς, τὸ λοιπὸν τῆς σελίδος κατέχει

OΛ^Γ ΜΑΝΘΕΟΝ

οὗ ἡ εἰκὼν κατὰ τὰ ἄλλα ὁμοία τῇ τοῦ Ἰωάννου διαφέρει ἐν τοῦτοις, ὅτι ἐπὶ ὕψηλῳ ἄρμαριου (armoire) κεῖται διάφορος βιβλιοστάτης τελευτῶν ἄνω εἰς ἰχθὺν καὶ διὰ τοῦ ἰχθύος φέρεται γυμνὴ ἢ σανὴ ἐφ' ἧς ἐνετείνετο ἡ μεμβράνα. Ὁ Ματθαῖος, κἄλως διατετηρημένος, ἐμβάπτει τὴν γραφίδα εἰς τὸ μελανοδοχεῖον, ἔχει δὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ μόνος ὁ ἀρχικὸς σταυρὸς εἶναι ἤδη γεγραμμένος, ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ.

Ἀρχὴ τοῦ κατὰ Ματθαῖον γίνεται ἐν φ. 31^α

(= φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι). Ὁ σταυρὸς κεῖται ἐπὶ ἀπλῆς γραμμῆς,

μεθ' ἧν: † εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαίου· κεφ. ρπᾱ: εἶπεν ὁ π̄σ' δρᾶτε μὴ καταφρονήσητε etc.“ (ιη' 10). Τελευταία περικοπή φ. 67^α—67^β: κεφ. εξη̄: εἶπεν ὁ π̄σ' τὴν παραβολὴν ταύτην ὁμοιωθή — ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται“ (κε' 1—13).

Ἐν φ. 68^α ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ, ἐξ ἀρχῆς ἀγράφῳ ἀφειμένη ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀντιγραφέως, εἰκόνισται

Ο̄ Γ' ΛΟΥΚΑΣ

πρὸ τραπέζης, ἐφ' ἧς κεῖται βιβλιοστάτης ὅμοιος τῷ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Ἰωάννου, φέρων ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ἄγραφον μεμβράναν ἐφ' ἧς γράφει σταυροῦ σχῆμα. Κάτωθεν τῆς εἰκόνας φέρεται τὸ σημείωμα:

† μνησθητι κ̄ε' καὶ συνχώρησον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου | χριστόφορου τοῦ σηρόπουλου | τοῦ ἀνακαινίσαντος τὴν ἰερὰν βίβλον ταύτην:

Ἀρχὴ τοῦ κατὰ Λουκᾶν γίνεται ἐν φ. 68^α ἐν τῇ β' στήλῃ διὰ κοσμήματος συγκειμένου ἐκ κύκλων ὧν ἐν μέσῳ γέγραπται: Εὐαγγέλιον τῇ β' τῆς Α' Ἑβδομάδος ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· κεφάλαιον ἰβ̄: Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Ἡρώδης ὁ Τετράρχης etc.“ (θ' 7). Τελευταία περικοπή φ. 130^β: ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην κεφ. ρκε' εἶπεν ὁ π̄σ' τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς † ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος — καὶ γενήσεται ὑμῖν“ (ιε' 1—7).

Ἐν φ. 131^α ἐν τῇ α' στήλῃ (ἐξ ἀρχῆς ἀγράφῳ) φέρεται

Ο̄ Δ' ΜΑΡΚΟΝ

ὅμοιος τῷ Λουκᾶ, ἔχων γεγραμμένον ἐπὶ τῆς μεμβράνης τό: (Α)ΡΧ (= Ἀρχὴ α' 1).

Ἀρχὴ τοῦ κατὰ Μάρκον γίνεται ἐν τῇ β' στήλῃ ὑπὸ γραμμῇ ἥδε: † σάββατον ἃ τῶν νηστειῶν καὶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου † ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον κεφ. κδ': τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπορεύετο ὁ ἰσ̄ τοῖς σάββασιν etc.“ (β' 23). Ἐν φ. 148^β ἐν τῇ β' στήλῃ: Εὐαγγέλια τοῦ πάθους τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: Εὐγγέλιον ἃ κεφ. ρκ' ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· εἶπεν ὁ π̄σ' τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου etc.“ (ιδ' 31). Τελευταία περικοπή φ. 191^β—192^α: ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην κεφ. κς': τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ὁ ἰσ̄ τοῖς μαθηταῖς (κα' 1) — τὰ γραφόμενα βιβλία ἀμήν“ (κα' 25).

Φ. 192^β: † Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἃ: ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου καὶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Στυλίου· ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν κεφ. ιη̄ — φ. 205^β. Νοεμβρίῳ 205^β—208^α, Δεκ. 208^α—215^α, Ἰαν. 215^α—222^α, Φεβρ. 222^β—226^α, Μαρτ. 226^α—229^α, Ἀπρ. 229^α—230^α, Μαῖω 230^β—232^α, Ἰουν. 232^β—236^β, Ἰουλ. 236^β—239^α, Αὐγ. 239^α—252^α (τέλος: ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην | ζῆτει τῇ παρασκευῇ τῆς β' ἑβδομάδος | ἀπὸ τὸ Πάσχα“).

Ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ 252^α ὑπὸ γραμμῆ ἀκολουθεῖ κατὰ δύο στήλας τόδε τὸ σημείωμα τοῦ ἀντιγραφείως τοῦ κειμένου:

Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον | εὐαγγέλιον διὰ τῶν ἀγίων εὐχῶν | τοῦ ὁσίου πρὸς ἡμῶν κυροῦ ἰλαρίωνος· καὶ καθηγουμένου | τῆς σε-
 βασμίας μονῆς· | τῆς ὑπερενδόξου θύου· οὗ τῆι | ἐπονημίαι, τοῦ
 μαστουίνης· | διὰ συνερ^γ δὲ καὶ ἐξόδου, | τοῦ τιμιωτάτου α^κ | κυροῦ
 γερασίμου· καὶ υλοῦ | τοῦ κτήτορος· καὶ ἐπεδόθη ἐν τῆι τοιαύτῃ ἀγία
 μονῆ· | Ἐγράφη δὲ διὰ χειρὸς || Θεοδώρου ἀμαρτωλοῦ· | ἀναγν^ω καλ-
 λιγράφου, τοῦ | Καλόπουλου· μηνὶ νοέμβριῳ ἰε· ἡμέρα παρᾶ· |
 ρξ δ· ε^τ· ςχϛδ· καὶ οἱ | ἀναγινώσκοντες, εὐχεσθε | ἡμῖν· ἵνα διὰ τῶν
 ἀγίων | εὐχῶν ὑμῶν, εὐρωμεν | ἔλεος ἐν τῆι ἡμέρα τῆς | κρίσεως· ἀμήν··
 Εἴη τὸ ὄνομα κ^ω εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ | ἕως τοῦ αἰῶνος |
 Δόξα τῷ Θεῷ ἀμήν· | Τῷ σύντελεστῇ τῶν | καλλῶν, Θεῷ χάρις··

✠ ε̅λμθ ωλῆ· λᾶω
 ε̅λμθ ωλῆ·· θξβν +

Καὶ τὸ μὲν ἔτος εἶναι τὸ 1185 ἀπὸ Χριστοῦ (Ἰνδικτιῶν δ' ἔτους ςχϛδ'), τὰ δὲ ὑπὸ τῷ σημειώματι ἐρυθρὰ γεγραμμένα δηλοῦσι κατὰ τὴν κρυπτογραφικὴν λεγομένην ἀλφάβητον (Gardth. Pal. σελ. 235):

δόξα σοι ὁθς
 δόξα σοι ἀμήν.

Ὅτι Ἰλαρίων Μαστουίνης ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς εἶναι καὶ ὁ κτήτωρ αὐτῆς μαρτυρεῖ τὸ ἐξῆς μικροτέροις γραμμασιν ὑπὸ σταυροειδέτ κοσμηματι κάτωθεν τῶν κρυπτογραφικῶν ἐκείνων γεγραμμένον σημείωμα:

(Φ. 252^α στήλη β') Μῆρ πάνανγε· ἡ θ^ν σαρκὶ τεκοῦσ^α·

ἡ τὴν ἀνῆν φύσιν· θ^ω πρὸς κοίλειω^ς·

ἰδοῦ καγὼ ὁ σ^δ οὐκ ἐτήσ· καὶ θ^υ

ἐλάχησ^τ δούλ^ο· καὶς μεν τοῦ

ἀμνηστου· Καὶ θ^ω πρὸς δ^{χρς}·

ς τῆς πανάγου κτήτωρ· ἰδοῦ καὶ

(Φ. 252^β στ. α') α(ὐτός) σὺ (μη)κρὸν πρηνήνεξα· τὰς κ^{κλθς} ἡ

Καὶ ε^φ τε γ^ε τουστουθ^υ λόγους εὐαγγ.

λι... διαγράψας· ποθ(εἶν) καὶ ἔϊ.....ος·

.. ὅς ταῦτα ἐνθ... (καὶ οἱ) ἀναγινώσκοντες) 10

εὐχεσθαι· (ἀνατ)...·, καὶ.....

.....ονι θεεις Καλ τοι.....

.....ἀναλόγ. ἀνα.....(κ)αι ιε(ρα).....

τουρ^Γ του ε(π(ρδ̄ε))μ..(βα)σιλειου και τ(ᾱς)

προηγιασ(μ)έν(ᾱς) (και ιε)ρδ̄ον θ..... 15

προσδ̄ε (τοῡτοις) πάσιν και έγ.....

υ.....τοῡ (έμοϋ) ἀμπέλ..ασ.....

είς.....διὰ τδ̄.....

είς.....έσας (δέ)κα.....

σιν τῆς (μ)ο(νῆς) (ῆ)γουν.....(ιω)ηλ 20

δεκαεξ̄.....ἀγκιασ

τραπέξ.....θϋό.

περιδ̄ε.....ἀφέντας

καλ του μυλ.....καλ ἀφει..

..... 25

.....Ὡς

.....(α)ξάρ̄ι

.....ύ(π)έρ (ἀ)πάσης ἀνα

.....δοθεν (το)...υ 30

.....δικος δεχθ̄ή

σεται.....τοῡ εὐαγγελίου·

ὁ γάρ βουλόμενος έκσπάσαι ἀ

πὸ τῶν τοιούτων και τῆς μονῆς.....

(Φ. 252^β στ. β') .θε̄ε κ(αί) μῆρ τ(οῡ)..... 35

...ις ἀγίους, και ἀγαπόσιν . . .

.....ῆν μακαρ.....

.....Καγῶ δ̄ε δ.....(ικ)έ

της : ὡς(α).....βον^λ.....

(ἀμῆν?): — 40

†..(οι)μ(ῆ) ὁ δούλος τοῡ

.....(υι)δ̄ος τοῡ κτήτωρος

Γρηγόριος^λ ἀ ὁ (μ)αστούνης

μηνι μαρ^τ ΙΓ̄· ἡμέρα (πρ)ω^τ

ῶρα ῆν ε̄.δεκάτη ρ̄ε̄ 45

έτους^ε ρ̄ε̄χ̄ε̄ και οί

ἀν(αγ)ινώσκοντ̄ (εὐ)χε)...

(αὐ)τῶι δια τδ̄ν ἄν: †

Πάντων τῶν ἐπιτήλων γενομένων γραμμάτων ἡ συμπλήρωσις εἶναι

ἀδύνατος· ἀλλὰ φανερόν εἶναι ὅτι πρόκειται ἡμῖν κατάλογος τῶν ὑπὸ τοῦ κτήτορος ὑπὲρ τῆς μονῆς γενομένων δωρεῶν (12—30)· ὅσα ἀναγινώσκω (τὰ ἐν καμπύλαις ἀγκύλαις κείμενα μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατὰρθωσα νὰ διακρίνω ἐν τῷ χειρογράφῳ, τὰ δὲ ἐν ὀρθογωνίοις συνεπλήρωσα κατ' εἰκασίαν) εἶναι τάδε:

1 Μήτηρ πάναγνε ἢ Θεὸν σαρκὶ τεκοῦσα 2 ἢ (= ἦ) τὴν ἀνδραπίνην φύσιν Θεῶ προσοικειώσας 3 ἰδοῦ κἀγὼ ὁ σὸς οἰκέτης (= ἰκέτης) καὶ Θεοῦ 4 ἐλάχιστος δοῦλος παῖς μὲν τοῦ 5 ἀμνήστου καὶ Θεῶ προσδεκτοῦ (?) 6 καὶ τῆς πάναγνου κτήτωρ ἰδοῦ καὶ 7 α(ὐτὸς) σὺ (= σοί) (μη)κρὸν προσενήνεξα τάδε (τὸ ἀκολουθοῦν δὲν ἐννοῶ· τὰ ἄνω αὐτοῦ σημεῖα εἶναι ἴχνη γραμμάτων φθαρέντων ἐκ διατήσεως τῆς μεμβράνης· κατὰ . . .?) 8 καὶ σ[ο]φὸς (= σοφῶς) τε γε τοὺς τοῦ Θεοῦ λόγους εὐαγγ[ε] 9 λι[κούς] διαγράψας ποθ(εινός) (= ποθεινῶς) καὶ ἀ[ξι]ῶς[?] — ος 10 [πρ]ὸς ταῦτα ἐνθ[ύμια?] (καὶ οί) ἀναγιγνώσκοντες 11 εὐχεσθαι (= εὐχεσθε) (ἀνατ) — τε καὶ — 12 [διακο]μιθεῖς (?) καὶ τοῖ — 13 — ἀναλόγος (= ἀναλόγως) — ἀνα — (καὶ) ἰε(ρὰ)[ς] λει 14 τουργίας τοῦ ὀσίου π(ατρὸς) [ἦ]μ[ῶν] (Βα)σιλείου καὶ τ(ᾶς) 15 προηγιασ(μ)έν(ας) (καὶ ἰε)ρὸν ὄ — 16 πρὸς δὲ (τούτοις) πᾶσιν καὶ ἐγ — 17 υ — τοῦ (ἐμοῦ) ἀμπέλ — ας 18 εἰς — διὰ τὸ — 19 εἰς — ἔσας (δέ)κα [εἰς συντήρη?] 20 σιν τῆς (μ)ο(νῆς) (ἦ)γουν — (Ἰω)ῆλ 21 δεκαῖξ — [πρὸς τὰς ἀν?]άγκας 22 τραπέξ[ης?] — δύο (?) 23 περὶ δὲ — ἀφέντας 24 καὶ τοῦ μύλλ[ου] — καὶ ἀφει — 25 — 26 — ὤς 27 — [συν](α)ξάριον 28 — ὑ(πὲρ) (ἀ)πάσης ἀνά 29 [γκης] — 30 — δοθεν (το) — υ 31 — [ἀντ]δικος δεχθῆ 32 σεται (= δευχθῆσεται) — τοῦ Ἐθαγγελίου 33 ὁ γὰρ βουλόμενος ἐσπάσαι ἂ 34 πὸ τῶν τοιούτων καὶ τῆς μονῆς 35 [ᾧ] Θεὸν κ(αὶ) μήτηρ τ(οῦ) — 36 — [το]ῖς ἀγίοις καὶ ἀγαπίοις — 37 — τ(ῆν?) μακαρ[ε] — 38 — Κἀγὼ δὲ ὁ [ἐλάχιστος?] (ἰκ)έ 39 τῆς ὡς (α) — βουλ — 40 (ἀμῆν? ὑμῖν?) 41 [Ἐκ](οι)μ(ῆθη) ὁ δοῦλος τοῦ 42 [Θεοῦ καὶ] (υ)ῖ)δος τοῦ κτήτορος 43 Γρηγόριος μοναχὸς ὁ (Μ)αστούνης 44 μηνὶ Μαρτίῳ ἡμέρᾳ (πρ)ώτῃ 45 ὥρα ἦν ε[ν]δεκάτῃ (Ἰνδικτιῶνι) 5' 46 ἔτους 5,345' καὶ οἱ 47 ἀν(αγι)νώσκοντες (εὐχε)[σθε] 48 (αὐ)τῷ διὰ τὸν Κύριον.

Ἐν στίχῳ 20 ἀσφαλῶς διέκρινα τὴν λέξιν Ἰωῆλ, εἶναι δὲ τοῦτο σπουδαῖον καθόσον πιθανώτατα ὁ λόγος ἐγένετο ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς διαθήκης τοῦ κτήτορος τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου περὶ τῆς μονῆς τοῦ κυροῦ Ἰωῆλ (τῆς νῦν ἐκκλησίας τῆς Ἰσακωνίτης ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, οὐ μακρὰν τῆς Καμάρας, κτήματος τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ μονῆς τῆς ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας).¹⁾ Ἐν στ. 30 καὶ ἐξῆς ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν τολμησόντων τὴν ἀδέτησιν τῆς διαθήκης.

1) Περὶ ἀμποτέρων τῶν μονῶν θὰ γράψω ἄλλοτε πολλά.

Διὰ μελαντέρων γραμμάτων ὑποσημειωμένα εἶναι ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ Εὐαγγελίου τὰ ἐν στ. 41—48· ἔτος εἶναι τὸ 1185 ἀπὸ Χριστοῦ (5895').

Τὸ δὲ ἐν τῇ α' σελίδι τοῦ φύλλου 1 φερόμενον σημεῖωμα εἶναι τόδε:

ἔτουσ 5 ω ι η

Ἦσιν τὰ βιβ(λί)α τὰ ἄπερ ἐπαρεδόθησαν | εἰς τὰς χείρας τοῦ παπᾶ κϛ^ϛ (= κυροῦ) μιχαήλ τοῦ | Γλαβᾶ· τοῦ μεγάλου νικολάου· ταβιβλία· ἀρχην | σταυρὸς ἐγκοσμι(α)κόσ· θυμιατὸν ἀργυρὸν: λε[μ]όφορον (= λαιμοφόριον) ἀργυρὸν· εὐαγγέλιον ἀργυρὸν: δυσκοπότιρον (= δισκοπότηρον) | ἀργυρον: ἀστερίσκοσ ἀργυρὸς· μεταλαβίδος ἀργυροῖσ: | τετραβάγγελον με ἀργιρᾶ θυλίκια· ἕτερον τε(τρ)αβάγγελον κοκιννοτόμαρον (= ἐρυθρόδεσμον): ποδες (= ποδιές?) διβολές (= δίβολες, δίβολοι· περὶ τῆς ὥραιας λέξεως ἐπιθι τὰ λεξικά· zweimal um den Leib reichend) ē: καὶ ἕτερ(εσ) (ς') μεταξοτῆσ | καὶ βιβλία μεγάλα κδ: τιτικὸν ᾱ· ὄρο(λόγι)[ον] ᾱ· (ἀνα)λόγιον: μιναιά (= μηναιᾶ) καὶ ἕτερα τζακόματα χάρινα ιθ: λιτ[ονοργί]εσ | τοῦ μεγάλου βασιλίου β̄: καὶ τοῦ χρῖστοστόμου ᾱ: | καὶ κωκώβια γ̄: (ἀγνοῶ τὴν σημασίαν τῆσ λέξεωσ κωκώβια· τζακώματα χάρινα εἶναι ἴσωσ τὰ τῶν σελίδων τῶν βιβλίων σημεῖα ὧν καὶ σήμερον γίνεται χρῆσισ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν διακοπτομένην) καὶ κλαδευτήρια γ̄ καὶ ᾱ (τζ)απλν: | καὶ ᾱ σιδεροστία· καὶ β̄ δίσκοι μικροὶ τῆσ ἐκκλησίας· | καὶ ᾱ νοχίον (sic) μέγα· καὶ ζυγοὶ ἀλλαγῆσ (Umkleidung): ὑπομάνικα | καὶ ἐπιτραχίλια β παλαιᾶ· καὶ ἄλλω νοχίω παλαιδν: | καὶ ἔ τζακόματα νοχία: Ἐπαρεδόθησαν ὑπο τοῦ (μ^ηλ) (= Μιχαήλ) προ|τόπα (= πρωτόπαπα) καὶ κυροῦ ιω' (= Ἰωάννου) τοῦ δευτερέβου (= δευτερεύοντος)· καὶ κυροῦ θεῶ(δόρου) | τοῦ μορφόπουλον· καὶ ἠγνούμενον τοῦ ἁγίου λαβῆ· τι" (= Λαβρεντίου) (τοῦ ἁγιο)|(γρα)φαίου (= ἁγιογράφου): ~ ἐπιέτους 5895' ϛ' | Δ | (ἀκ)όμιν καὶ σιδερόφθεαρὸ (= σιδηροῦν πτυάριον).

Ἀκολουθοῦσι μικροτέροις γράμμασι τάδε:

τὰ.....(τα ἄνοθεν γ(ε)γρα(μμέ)να· ἐπαρεδ(ώθησαν) π(άλη)ν· πρὸσ τὸν κδρ (ἀγα)θονί^κ' (= Ἀγαθόνικον).. | τοῦ ἁγίου νηκολάου [καλ?] χαρτία· ἔτε ἀσιμικά (καὶ λαμπ)|(ριάτικα)..... καὶ λοιπιστᾶ (ἀγνοῶ τὴν σημασίαν)· μαρτιρῶν· τὰ ἀν(οθεν).... | (Ἰωσήφ)..... Κη(ρ)λαν(ρεντίου).

Τὸ ἀπὸ κοσμογονίας ἔτος 5895' (Χρ. 1310) ἐκ τίνος ἀφορμῆσ ἐγράφη εἶναι ἄγνωστον, διότι οὔτε εἰς τὸ ἀκολουθοῦν σημεῖωμα ἀναφέρεται, ὡσ διδάσκει τὸ ἐν τέλει αὐτοῦ ἔτος 5895' (= 1406), οὔτε εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ὡσ ἤδη ἐδήλωσεν ὁ λόγος.

Ἐπισημασθέντος ὡς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως πάλαι ποτὲ ἰδρυμένος φερώνυμος Βυζαντιακὸς ναὸς ἐφ' οὗ, ἐν βάθει (κατὰ παράδοσιν) κειμένου, ἀνηγέρθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁμώνυμος νέος, ὁ μέγιστος καὶ περικαλλέστατος τῶν νῦν ἐν χρήσει ὄντων ναῶν· Ἐπισημασθέντος δὲ (ἢ καὶ Ἐπισημασθέντος) τὴν σήμερον) ὀνομάζετο καὶ ὀνομάζεται πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ βορειοδυτικῷ τῆς πόλεως κειμένου Ἐπισημασθέντος ἢ Ἐπισημασθέντος (τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Ἐπισημασθέντων ἢ τοῦ Ἐπισημασθέντος).¹⁾ Ἐπισημασθέντος βήγγελον (τὸ ἕτερον τῶν μνημονευομένων) ἴσως εἶναι τὸ ἡμέτερον. Μονὴ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου (παρακειμένη τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου) ἐν Θεσσαλονίκῃ πρῶτον νῦν γινώσκειται.

Ἐν Μυτιλήνῃ.

Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου.

1) Ἐπισημασθέντος Μ. Χ. Ἰωάννου Ἐπισημασθέντος Ἐπισημασθέντος σελ. 62—63. Καὶ περὶ τούτου τοῦ ναοῦ θὰ γράψω ἄλλοτε λεπτομερέστερον.